

RECULL FOTOGRÀFIC: COL·LA D'AMICS, UN DIA QUALSEVOL DEL 1932 A ONDARA

Toni Ortola Romans

Breu història del moment

Comencem l'any 1932 a Ondara. Per aquella època, la Segona República Espanyola era el règim polític democràtic que existia en Espanya des de la seua proclamació, el 14 d'abril de 1931, en substitució de la monarquia d'Alfons XIII. A Ondara, s'havien fet eleccions l'any abans i estava com alcalde D. José Giner Carrió. En aquell moment la diversió dels joves era prou diferent a la d'ara mateix: teatre-cinema Eslava, balls al Café Bernat i poc més dins del poble, després recórrer els límits del poble caminant. En aquest grup de fotos, veiem un grup

d'amics al qual li posarem nom i cognoms vertaders durant dies i mesos diferents del mateix any. Anirem fixant-nos sobretot en qui són, detalls de la vestimenta, jocs i, clar està, el lloc on estaven. Durant la realització d'aquest treball, és a dir, escanejar i poder identificar cadascú dels personatges i els llocs, hem anat parlant amb aquelles persones que queden al poble que van viure tot allò, donem les gràcies a les memòries vives de Tonica Company, Bernardo Frases i Francisco Carraca. A la meua família Ortolà i als meus tios Pepe i Angelita. Durant eixe temps i en tots els moments que ens posàvem davant de les fotografies, era com traslladar-nos a un altra època. Mirant a l'interlocutor, tornàvem al passat i et deien tot sobre eixes persones, encara que potser el nom no el recordaven, era un retorn al passat, era estar dins d'eixes fotografies, era recordar eixos detalls que ens queden a la memòria del que hem arribat a conèixer en aquestes persones. En este cas, els meus iaïos, que ara faran 40 i 36 anys respectivament que ens van deixar.

Gràcies a la col·laboració desinteressada de Gaspar Gavilà, fotògraf i del Damos de la Soledat 2015.

Personatges d'aquesta història.

- .-Aurora Fornés Gironés i Francisquet Ortolà Martí, els meus iaïos
- .-Pepa Montaner Llorca, la *Morena*, mare de Manolo Capdevila
- .-Pepe la *Blanqueta*, núvia de Pepa durant prou d'anys, segons Tonica
- .-Masianet Soldevila, l'*Ordenari*
- .-Rosita Soler, la *Tintorera*
- .-Crisóstomo de l'*Era*
- .-Julieta la *Cambra*, l'*estafeta* segons Tonica
- .-María Mestre Bolufer, dona de Fco Giner, pares de Paco i Antonio, els del *Prado*.

.-Antonio Fornés Gironés, el de l'*Hogar*

.-Vicente Gavilà, *Vicentet de Cap de Bou*

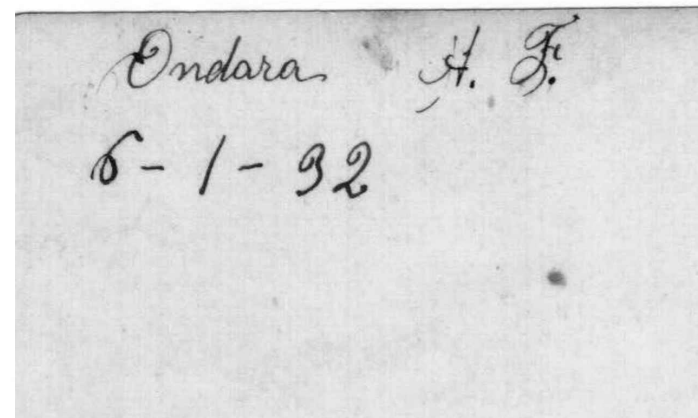
.-Pepe Ginestar, conegut per *Antonio el de la Tartana*

.-Familia del Tio Pepe Bertomeu, Francisca mare i Rosita filla

.- Pepica Terentí

.-María Bolufer, germana de Guillermo, vivia enfront de casa Pepito Bosch

.-I demés personatges que són actors secundaris d'aquest recull fotogràfic.

6/01/1932

Espectura d'Aurora Fornés, gràcies a això en diverses fotos hem pogut datar-les per vestuari.

6/01/1932, dia de Reis

Masianet Soldevila, Pepa Montaner, Rosita Soler-La Tintorera-, Aurora Fornés Gironés.

Dins del riu Girona, al fons al pont del Verger, es veu l'antiga casa dels Iñareta a la dreta, fixeu-se en el cabdal d'aigua a gener i com de net que estava i no hi havien pales ni desbrossadores. la roba de mudar, tratge i corbata, falda i abric, donava igual anar al cine que a la muntanya, era festa, per tant mudat.

6/01/1932, dia de Reis

Rosita Soler -La Tintorera-, dins del riu Alberca, es veuen els murs i decoracions de la plaça de bous, igualment, netet i sense canyes.

17/10/2015

Encara que no ho parega és el mateix lloc, derrere de tot eixe canyar està el pont d'El Verger i a la dreta, al fons, estaria la casa dels Iñareta i, a la dreta, està la caseta de Jaume Gavilà, després la veurem.

Donar-nos compte que, hui en dia, en totes les màquines existents, el nivell de parats i demés coses que no venen a compte ara mateixa, com de deixat que està tot. No és una foto denúncia, és una forma de cridar l'atenció i que es vegi la diferència d'una època a l'altra.

6/01/1932, dia de Reis

Masianet Soldevila -l'Ordenari-, ?, María Bolufer, Pepe -La Blanqueta -, Pepa -La Morena, Aurora Fornés, José Ginestar -Antonio el de la Tartana-.

La localització de la foto és prou indeterminada, al fons un gran mur de pedra i una carretera pel mig, darrere d'ells, encara que no es veu, hi ha un filat d'espines, de dalt a baix .

6/01/1932, dia de Reis

Aurora Fornés, Masianet Soldevila, Pepa Montaner i Antonio Fornés - El del Bar Prado-abans el de L'Hogar del Camarada-. Més o menys, en el llit del riu Girona, a l'altura d'on està el pont de l'autopista ara mateix, es veuen dos edificacions, una a la dreta possiblement al molí, i la segon un casup que a dia de hui continua en peu. Continuem veient el gran cabdal d'aigua.

4/02/1932

Aurorita Fornés, Maria Bolufer, Pepa la Morena, Masianet Soldevila i Antonio Fornés.

Dalt d'un mur, ametllers com a cultiu, típic del moment amb els ceps, encara que després veurem bancals de tarongers.

4/02/1932

Pepa la Morena, Pepe -El Blanqueta -, Antonio Fornés Gironés, Maria Bolufer i Masianet Soldevila

Dalt de Segària, podria ser la casa de la dreta, part de la casa Vinyals. Fins per a pujar a la muntanya tratge de jaqueta i corbata.

04/02/1932, dalt de Segària

Antonio Fornés Gironés, Maria Bolufer, Masianet Soldevila, Aurorita Fornés Gironés i Pepa Montaner. Seguim dalt de Segària.

04/02/1932

Pepa Montaner Llorca, la Morena

04/02/1932

Pepe -La Blanqueta- i Pepa Montaner, jugant en les nines, després veurem una foto idèntica un més després.

06/03/1932

Isabel Fornés, germana de Tónico Fornés, pare d'Aurora Fornés, xiqueta?, Francisca -dona del tio Pepe Bertomeu-, vivia a la plaça de la Font Fonda, cosia bolquers,?, Pepa la Morena, Masianet Soldevila, Antonio Fornés i Pepito Domenech, fill de la primera Isabel Fornés

06/03/1932

Pepe -La Blanqueta-, Pepa la Morena, Antonio i Aurorita Fornés.

Bancal de tarongers.

6/03/1932

Masianet Soldevila, Pepa Montaner, Aurora i Antonio Fornés a la bassa Santonja, xicotetes les palmeres encara.

06/03/1932

Aurorita Fornés, Pepa la Morena i Masianet Soldevila, dins del riu Girona.

17/10/2015

Bassa Santonja, es veu la brutícia, deixadesa, un lloc on no fa molts anys encara les quadrilles anàvem a banyar-se. Bé, fa 40 anys, però és que la foto anterior en feia 83 i anaven mudats a veure-la. El mateix, no és una foto denúncia, és una forma de veure les diferències d'abans a ara.

06/03/1932

Vicente Pastor, pare de Joaquín de Bufarra, ?, Francisco Miñana, Francisquet Ortolà, ?, Jaume Antoni Gavilà, el que aguanta els pardals, Xiquet de baix, Antonio Fornés i les caçadores, Aurorita Fornés i Pepa la Morena.

28/03/1932

Dalt del balcó del Cafè Bernat, Rosita Soler, Crisóstomo de l'Era, Masianet Soldevila, Aurorita Fornés, Pepa la Morena, Maria Bolufer i Marina García -la Leona-.

28/03/1932

Pepa la Morena i Pepe la Banqueta, amb les mateixes nines al mateix lloc unes setmanes després.

11/04/1932

Maria Bolufer, Milagros Ginestar -Guixa-, dona de Marino Sendra, Masianet Soldevila, Rosita Soler, Pepa la Morena, Marina García i Aurorita Fornés. No pareix la Bassa Santonja, per el plànol inclinat del mur. Si la fotografia haguera agafat totes les cares reflectides, seria d'exposició. Així i tot, ha obert aquest, per la seua claredat, definició i expressió d'una colla d'amics.

11/04/1932

Masianet Soldevila, Crisóstomo, Antonio el de la Tartana, Rosita Soler, Aurorita Fornés, María Bolufer, Milagros Ginestar -la Guixa- i Marina García.

11/04/1932

Masianet Soldevila, Crisóstomo, Antonio el de la Tartana, María Bolufer, Marina García, Pepa la Morena, Aurorita Fornés, Milagros Ginestar -la Guixa- i Rosita Soler.

17/10/2015

El pou, un material necessari a una caseta de l'època, ara un niu de brutícia i un perill per a els vianants que van de passeig. Abans era el centre de la foto, ara el tapem, per no plorar, per no parlar de la casa que mantenia, igualment no és foto denúncia, és un clam al cel, per tal que la gent respecte tot allò dels nostres avantpassats, perquè si sabem d'on venim, sabrem qui som.

11/04/1932

Milagros Ginestar -la Guixa-, Antonio el de la Tartana, Aurorita Fornés, Rosita Soler, Crisóstomo, Pepa la Morena, Marina García i María Bolufer.

11/04/1932

Antonio el de la Tartana, Pepa la Morena, Crisóstomo, Rosita Soler, Milagros Ginestar -la Guixa-, Marina García, Aurorita Fornés i Maria Bolufer.

11/04/1932

Francisquet Ortola Marí, Pepa la Morena, Aurorita Fornés Gironés, Rosita Soler, Maria Bolufer, Masianet Soldevila, Milagros Ginestar - la Guixa- i Marina García.

17/10/2015

Bassa Santonja, la magnòlia ha crescut en 83 anys, però la brutícia d'ací no res la tancarà. Han hagut de posar unes cadenes i muntions de pedres per a que la gent no entre en els cotxes i buide tot el que li sobre: mobles, brossa, fins i tot runes. Les palmeres sí que han anat cap amunt, algunes han caigut, però ara mateix ni té ús ni gust, tot un disgust.

11/04/1932

Crisóstomo de l'Era, Pepe Ginestar -Antonio el de la Tartana-, Milagros Ginestar -la Guixa-, Pepa la Morena, Rosita Soler. El toll del Brocal

11/04/1932

*Maria Bolufer, Milagros Ginestar-
la Guixa-, Marina García,
Aurorita Fornés Gironés, Rosita
Soler, Pepa la Morena.*

11/04/1932

*Aurorita Fornés, Masianet i Pepa
la Morena, plantació de tarongers.*

11/04/1932

*Crisóstomo, Pepe Ginestar-
Antonio el de la Tartana-,
Milagros Ginestar- la Guixa-,
Pepa la Morena i Rosita Soler.
El toll del Brocal*

11/04/1932

*Crisóstomo, Pepa la Morena i
Antonio Fornés. A la vora de
l'Alberca en el pont de darrere.*

17/10/2015

El pont i al passeig de vora riu, les diferències són evidents, abans espais oberts, pedra i terra, ara formigó, finques i ferro.

11/04/1932

Pepe la Blanqueta, Pepa la Morena i Antonio Fornés

11/04/1932

Pepe la Blanqueta, Pepa la Morena, Antonio Fornés i Crisóstomo.

07/04/1932

Pepe, Aurorita Fornés, Antonio Fornés, el del Prado, Pepa la Morena i ?

L'únic lloc que hem trobat per la carretera de Beniarbeig, d'un molló de pedra paregut, és una bassa abans d'arribar a la de Santonja amb un pou.

17/10/2015

Bassa en alt per la carretera de Beniarbeig, abans d'arribar a la bassa Santonja. Hem buscat un lloc en alt com la foto d'abans que tinguera paregut, per l'altre costat, diríem que la cara sud és mes paregut al molló de pedra vist abans.

17/10/2015

La fotografia d'abans, però entrant cap a l'alqueria Vinyals, per no posar-nos al mig de la carretera, una vista relaxant d'una colla d'amics passejant pels camins d'Ondara.

07/04/1932

Carretera de Beniarbeig, possiblement a l'altura del Pont del Verger: Masianet Soldevila, Pepa la Morena, ?, Aurorita Fornés, ?, ?

07/04/1932

Bassa Santonja, ?, Aurorita, Pepa la Morena i Masianet Soldevila

07/04/1932

07/04/1932

Pepa, ?, ?, Masianet, Aurorita, ?, ?, Maria Bolufer, Julia la Cambra i Antonio el de la Tartana.

07/04/1932
Pepa la Morena

07/04/1932
Pepa la Morena i Aurorita Fornès

07/04/1932

Pepe, Aurorita Fornés, ? ?, Antonio Fornés, el del Prado i Pepa la Morena.

07/04/1932

Pepa la Morena, ?, Pepe, Aurorita Fornés

07/04/1932

*Aurorita Fornés, ?, ?, ?,
Julia la Cambra, Maria
Bolífer, Pepe Ginestar
-Antonio el de la Tartana-*

07/04/1932

14/04/1932

Dalt del terrat del Caf  Bernat. Gonzalo Ortolà, Mar  Bolufer, Vicente Gavilà conegut per Vicentet de Cap de Bou, Pepa la Morena, Enrique -Cirilo- Estarca, Aurora Fornés, Pepe, baix, xiquet : Pepe Fras s Ortolà i Vicent de Cubillos.

14/04/1932

Balcó i finestra del Caf  Bernat. Aurora Fornés, Gonzalo Ortolà, Mar  Bolufer, Pepa la Morena, Enrique Estarca, Vicentet de Cap de Bou, Masianet Soldevila, el del mig? i Jaime Gavilà.

14/04/1932

Dalt del terrat del Caf  Bernat. Vicentet de Cap de Bou, Aurora Fornés, Pepa la Morena, Vicente de Cubillos, Enrique Estarca, Masianet Soldevila.

14/04/1932

A la porta del Caf , Pepe, Aurora Fornés, Mar  Bolufer, Xiquet Pepe Fras s, Gonzalo Ortolà, Vicentet de Cap de Bou, Pepa la Morena, Enrique Estarca.

17/10/2015

El mateix lloc, 83 anys després. El Café Bernat va desaparèixer a l'any 48. La Caixa d'Estalvis del Sudest d'Espanya, anys després, va tombar la magnífica casa plena d'història amb la connivència de l'Ajuntament del moment, que no va posar cap impediment. Hui un lloc sense vida, si no és per Paquitina. El centre del poble deuria bollir de gent, però no hi ha cap recolzament.

29/05/32

Masianet Soldevila, Maria Bolufer, ?, Aurorita Fornés i Francisquet Ortolà

29/05/32

Rosita Soler, Maria Bolufer, Francisquet Ortolà, Aurorita Fornés i Pepe.

29/05/32

Pepe, Aurorita Fornés, Rosita Soler, Maria Bolufer, Masianet Soldevila .

29/05/32
*Masianet Soldevila, Encarna,
 Aurorita Fornés, Rosita Soler,
 Francisquet Ortolà, dalt d'un mur
 proper al poble, amb la figura de
 Segària al fons*

29/05/32
*Francisquet Ortolà, Pepa la
 Morena, Maria Bolufer, Masianet
 Soldevila i Aurorita Fornés*

17/10/2015
*La caseta hui en dia de Jaume Gavilà, en el seu moment de Jaume Antoni Gavilà,
 son tio, amic de Tónico Fornés, pare d'Aurorita Fornés. El mur de la foto d'abans
 està al costat de la casa, però el canyar no ens deixa apreciar res.*

12/06/1932
*Una llàstima la foto borrosa, doncs primeries de juny a l'Almadrava,
 podem distinguir a algú, com Gonzalo Ortolà, Rosita Soler i Vicente
 Sempere al seu costat fins un en Sombrero de Copa.*

12/06/1932

A l'Almadrava, el Carro i la burra al fons. ?, Maria Bolufer, Pepe, Aurorita Fornés, ?, ?, Rosita Soler, Esperanza Font, Gonzalo Ortola, ?

15/07/1932

Propet de la Bassa Santonja, pareixen els banquets que després es veuen suportant la construcció de la séquia del Francés. Pepe, Maria Mestre, la Mare de Paco i Antonio els del Prado, Aurorita Fornés i Julia la Cambra.

15/07/1932

Masianet Soldevila

15/07/1932

Pepe la Blanqueta

15/07/1932

Masianet Soldevila -l'Ordenari-

15/07/1932

Vicentet de Cap de Bou, Masianet i Francisquet Ortola Mari.

15/07/1932
*Pepe, Vicentet de Cap de Bou,
 Francisquet Ortolà.*

15/07/1932
*Aurorita Fornés, Pepe, Maria
 Mestre i Julia la Cambra.*

15/07/1932
*Vicente Gavilà,
 Vicentet de Cap de bou.*

15/07/1932
*Pepe, Aurorita Fornés, Maria
 Mestre i Julia la Cambra.
 Dalt de la séquia del Francès,
 al costat de la bassa Santonja.*

17/10/2015

La séquia del Francès, séquia que discorre en alt fins la Bassa Santonja, destruïda en part per a la construcció de la variant de la 332, a la selva amazònica pareix que estem, la vegetació tapa Segària.

15/07/1932

María Mestre, Julia la Cambra, Masianet Soldevila i Aurorita Fornés

15/07/1932

María Mestre i Julia la Cambra

15/07/1932

María Mestre, casada amb Francisco Giner, mare de Paco i Antonio els del Prado i germana de Juanito Mestre, el Panyero, venia teles.

15/07/1932
Pepe el Blanqueta

15/07/1932
*?, ?, Pepa la Morena,
Masianet Soldevila i
Aurorita Fornés*

01/08/1932
*Dins del riu Alberca, al fons
la plaça de bous. Vicentet Cap
de Bou, Aurorita Fornés, una
cunyada de Pepe Bertomeu, que
vivía a Barcelona, xiqueta, Rosita
fills de Pepe Bertomeu.*

17/10/2015
*No podem jugar dins del riu, ni
tirar pedres al riu, però almenys
podem passejar.*

01/08/1932

Aurorita Fornés, una cunyada de Pepe Bertomeu, que vivia a Barcelona i Masianet Soldevila.

17/10/2015

Quina llàstima el llavador, la font ahí està, ha pujat i ha tornat a baixar però ahí està com la Porta d'Alcalà.

15/09/1932

Font de la Carxofa, cara al llavador. Francisquet Ortolà, Aurorita Fornés, Pepica Gil tia de Rosita, va vindre de les Amèriques en aquestes dates per a la comunió de Rosita Gayà; Pepica Terentí, Rosita Gayà filla de Pepe Bertomeu.

15/09/1932

Entrada de Villa Paquita. Aurorita Fornés, Rosita filla de Pepe Bertomeu, Francisquet Ortolà, Pepica Gil, Pepica Terentí.

17/10/2015

Poques coses queden igual dins d'Ondara que no han canviat amb el temps i no tinguen rellevància, excepte per al propietari de la casa -els pilars en forma de trèvol de Villa Paquita-.

15-09-1932

Antonio Fornés, Rosita, ?, Rosita Soler, Pepita Terentí, Pepa la Morena i Aurorita Fornés.

15/09/1932

Pareix el bateig de la Nina, ?, Pepa la Morena, Pepica Terentí, ?, Aurorita Fornés, Rosita Soler amb la Nina, Antonio el de la Tartana, Rosita filla de Pepe Bertomeu i Antonio Fornés el del Prado.

15/09/1932

On és la foto? si ens fixem bé, tenim Segària al fons, els magatzems de fruita i verdura del tio Millán, abans de comprar-los eren corrals per a criar bous de carn i la caseta del tio Vicent Cervera, hui Bar Cervera. Per tant, estem davant de casa Vicent l'ouero. A dia de hui, el bancal és el Prado.

17/10/2015

Este és un dels llocs que més ha canviat, no es veu ni muntanya, ni bancal, ni magatzems. Cotxes i mes cotxes, asfalt i clar està, el nostre volgut Prado.

15/09/1932

Nisprers. Ja hem entrat dins de 1933 i continuen els passejats

03/03/1933

Antonio el de la Tartana,?, Aurorita Fornés, ?, Maria Bolufer, Marina García, ?, Paquita Miralles la del Forn, al carrer Plorons i Rosita Soler.

03/03/1933

Pepe Ginestar -Antonio el de la Tartana-, Rosita Soler -la Tintorera-, ?, Aurorita Fornés, Marina García -la Leona-, Dolores Miralles Puigcerver la del Forn, a la Placeta Sant Antoni, Paquita Miralles Puigcerver la del Forn al carrer Plorons, Maria Bolufer i ?, i l'ombra de qui feia la foto.

*I esta fotografia és l'inici de la meua història, poc després,
va nèixer mon pare i després vaig vindre jo i ací estem,
i d'ací vindran més Ortolans. Moltes gràcies a tots.*

RESSENYA: ELS RIURAUS. L'ELABORACIÓ DE LA PANSA.

Carlos Fuster Montagud

Figura 1. Portada del llibre "Els Riuraus". Autor: Àngel Rosselló.

Un llibre necessari per a la comarca de la Marina Alta

Esta mal que un parle de la seua pròpia obra, però no he trobat millor adjectiu que necessari per a qualificar el llibre que he escrit.

Que la presentació oficial de "*Els Riuraus. L'elaboració de la pansa*", es fera a les **Jornades d'Ondara**, era l'oportunitat immillorable. Unes jornades d'estudi que valoren el nostre patrimoni cultural, són el lloc perfecte per a reivindicar un aspecte prou oblidat a la comarca de la **Marina Alta**. I el lloc elegit, **Bodegues Fondarium**, potser fora el lloc adequat. Un projecte jove que busca reivindicar el moscatell com a

matèria primera sense igual.

El nostre llibre no és sinó una part menuda d'un projecte global per recordar una de les activitats que ha marcat la història més recent de la **Marina Alta**. L'elaboració de la pansa és l'element més destacable de l'economia comarcal als segles XIX i XX, fins al'arribada del turisme de masses.

Un turisme que és molt responsable de la destrucció del patrimoni que portava associat aquesta activitat agrícola. Els riuraus van sofrir com la resta del nostre patrimoni d'una especulació urbanística atroç on l'únic factor a tindre en conter era la rendibilitat.

Ara, amb el segle XXI ja avançat i amb l'elaboració de la pansa quasi desapareguda, hi ha hagut els darrers anys un moviment sorgit des de la ciutadania en què el riurau és l'element clau. Gràcies a l'impuls encetat per l'associació **Riuraus Vius**, col·lectius comarcals i alguns ajuntaments s'ha anat prenent consciència que els riuraus són uns elements patrimonials de primer ordre i que l'elaboració de la pansa no es pot perdre. **Ondara i la Marina Alta** són terra de moscatell, panses i riuraus. Els ulls de la **Marina** com a element identitari i vertebrador de tota una sèrie de sinergies que cal impulsar i aprofitar per a fer millor aquesta la millor terreta del món.

Els paisatges de la nostra comarca, transformats brutalment al llarg del darrer quinquenni, encara conserven elements relacionats amb la pansa. Els arcs dels riuraus encara trauen el cap pel mig de ceps i tarongers, han transcendit d'element agrícola i s'han convertit en espai habitual a cases de camps i xalets. Cal contextualitzar el perquè del riurau, la seua raó de ser, per a evitar que aquesta transformació de la funció del riurau acabe per desdibuixar la seua vertadera raó de ser.

La reivindicació de l'elaboració de la pansa com a Bé Immaterial, és una oportunitat que cal aprofitar per a consolidar una activitat reconvertida en festa i que cal conservar perquè no es perda part de la nostra cultura.

Aquest llibre creguem que és una ferramenta com altra amb què reivindicar un passatge molt important en la Història del poble valencià. El llibre no fa sinó respondre a les preguntes bàsiques del periodisme:

Què, qui, com...

No té altra finalitat que contar de forma la més amena possible, tots aquells aspectes de l'elaboració de la pansa, des del perquè la utilització del moscatell a la comercialització de la pansa, passant per les receptes, el seu envasat, els cromos i camisetes i un llarg etcètera. Un treball que mostra de forma senzilla anys i anys d'investigació. Un estudi que, en cas de presentar-se de forma completa, seria un "totxo" de més de 2 o 3.000 pàgines que ni l'autor es llegiria. Per això des dels inicis vam creure que calia mostrar al llibre una part mínima del nostre treball i fer-ho de forma accessible i amena, directa. Sense cites a peu de pàgina interminables i divagacions científiques. Calia apropar al poble una rigorosa investigació, donar "mossegaet" tot el que hem anat arreplegant.

La meua tasca ha sigut pareguda a la dels pansers. A la manera dels alquimistes medievals que buscaven la fórmula de convertir els metalls en or, els nostres avantpassats, en afrontar la feina de l'escaldà, calia que feren, de forma precisa, l'addició de sosa o lleixiu, l'aigua, les herbes panseres, collir el raïm en el seu punt de maduresa, etc. Jo he fet una cosa pareguda, dins de la caldera contemporània (l'ordinador) he anat clavant totes les històries que m'heu contat, tota la informació d'arxiu, milers de fotografies de riuraus, sequers, escaldaes... entrevistes, troballes, dates i més dates sobre el comerç de la pansa, sobre els orígens de la pansa escaldada, i un llarguíssim etcètera

Una vegada dins, he anat fent i refent, com l'alquimista i l'escaldador, buscant el punt exacte on el resultat tallara bé. On fugira de l'academicisme, tantes vegades allunyat del poble, al mateix temps que no perdera en serietat i mètode científic en la seua elaboració.

El resultat cal que el jutgeu vosaltres, els lectors. Jo mentre, continuaré investigant aquest apassionant món on cada setmana faig una nova troballa: una antiga fotografia, un cromo trobat a un calaix d'una còmoda antiga, una cassa penjada a la cambra...

Carlos Fuster Montagud.

Autor del llibre "Els Riuraus. L'elaboració de la pansa"

Figura 2. Gran riurau de Jesús Pobre. Autor: Carlos Fuster.

Figura 3. L'aiguador, festa de l'escaldà a Jesús Pobre, any 2015. Autor. Edwin Hugu.

Figura 4. Cartell de la presentació del llibre. Disseny: Iván Guerola.